

การศึกษาสภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาในสายอาชีพสำหรับผู้เรียน ที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้

ชนิศา ตันติเฉลิม¹, สิริฉันท์ สติรกุล เตชพาหพงษ์², วิรุจ กิจนันท์วิวัฒน์³, บุญทริกา บุลภักดี⁴,
วาทีณี อมรไพศาลเลิศ⁵, ดุสิตา ทินมาลา⁶

^{1,5,6}กลุ่มวิจัยการจัดการความช่วยเหลือทางวิชาการและพฤติกรรมสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{2,3,4}ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Email: ¹chanisa.a@chula.ac.th

Received: January 22, 2020

Revised: February 19, 2020

Accepted: February 25, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาในสายอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ และความต้องการด้านการศึกษาในสายอาชีพของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษฯ และครอบครัว วิจัยดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) การจัดสนทนากลุ่ม 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารวิทยาลัยสารพัดช่าง อาจารย์วิทยาลัยสารพัดช่าง และ ผู้ปกครอง เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 3 ฉบับแบ่งตามกลุ่มตัวอย่างวิจัย และ 2) จัดฝึกประสบการณ์ทดลองเรียนหลักสูตรฝึกอาชีพระยะสั้น ตัวอย่างวิจัย ได้แก่ ครูผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษฯ และผู้ปกครอง เก็บข้อมูลด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมการสอนและแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอาชีพระยะสั้นมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย แต่มุ่งสอนทักษะอาชีพเพียงบางทักษะ ครูส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญในทักษะสายอาชีพแต่ยังคงต้องการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษฯ และส่งเสริมให้มีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้เรียน แต่ละวิทยาลัยมีนโยบายรับคนพิการเข้าศึกษา แต่ยังไม่มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล และยังมีขาดการทำงานบูรณาการเชิงรุกระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้พบว่า ผู้เรียนและครอบครัวต้องการโอกาสเรียนร่วมกับบุคคลทั่วไป แต่กังวลเกี่ยวกับการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ผู้เรียนต้องการเรียนหลักสูตรที่นำไปใช้ประกอบอาชีพได้ แต่ยังคงต้องการแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

คำสำคัญ: ความต้องการพิเศษ, การจัดการศึกษาในสายอาชีพ, ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้

The Study of State and Problems in Educational Provision for Students with Learning Special Needs in Vocational Trainings for Career

Chanisa Tantixalerm¹, Sirichan Sathirakul Tachaphahapong², Virut Kitnuntaviwat³,
Buntarika Bulpakd⁴, Watinee Amornpaisarnloet⁵, Dusida Tinmala⁶
^{1,5,6}Research Group in Academic and Behavior Interventions for Learners with Special Needs,
Faculty of Education, Chulalongkorn University
^{2,3,4}Department of Educational Policy, Management and Leadership,
Faculty of Education, Chulalongkorn University
Email: ¹chanisa.a@chula.ac.th

Received: *January 22, 2020*

Revised: *February 19, 2020*

Accepted: *February 25, 2020*

Abstract

The objectives of this research were to study the current status, problems and needs for learning provision of students with learning special needs in vocational trainings for career. The study comprised of two phases. Phase 1: Focus group meeting was conducted using structured interview protocols. There were three focus groups including polytechnic college directors, teachers from polytechnic colleges and parents of students with special learning needs. Phase 2: A pilot of short course training was implemented at polytechnic colleges. Students with learning special needs and their parents were invited to participate in this study. Observation forms of teachers and students were used to collect data. Results found that the short course training were flexible and various while these courses focus only on some vocational skills. Most teachers were experts in vocational skills. However, they needed more training in instructional skills for teaching students with special needs and more encouragement to have positive attitudes towards this group of students. There was a policy to enroll students with learning special needs to various vocational training programs; but most colleges had not provided an Individualized Education Program (IEP). The colleges were lacking of active collaboration among relevant organizations. The study also found that students with learning special needs and parents preferred to be included in vocational programs. However, many of them were worried about the adaptation to learning environment. They preferred to be in a vocational training course that prepared them for future careers, however, they would need an IEP.

Keyword: Special Needs, Vocational Training, Students with Learning Special Needs

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโดยเชื่อว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบุคคลเหล่านี้ให้เต็มศักยภาพสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ มีงานทำและนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นบนพื้นฐานของหลักคิดที่จะต้องเปลี่ยน “ภาระ” ให้เป็น “พลัง” ของสังคม (Hendricks, 2010; Indu & Barki, 2012) ทั้งนี้มีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการส่งเสริมแนวความคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมและการส่งเสริมสิทธิของคนพิการที่ประจักษ์เด่นชัดได้แก่การที่ประเทศต่างๆ ได้ลงนามในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิคนพิการ หรือ Convention on the Right of Persons with Disabilities: CRPD (United Nations, 2006) ซึ่งถือเป็นอนุสัญญาระดับแรกกำหนดว่ารัฐภาคีจะต้องจัดการศึกษาแบบเรียนรวมในทุกระดับการศึกษาและตลอดชีวิตโดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่มีการกีดกันทางการศึกษา แต่ละประเทศที่ให้สัตยาบันในอนุสัญญานี้จะมีผลบังคับให้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อร่างรายงานของประเทศ นำเสนอเป้าหมายและสิ่งที่จะดำเนินการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิให้คนพิการในด้านสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

จากแนวคิดและแนวทางระดับนานาชาติดังกล่าว ประเทศไทยให้ความสำคัญกับสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการโดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดบทบัญญัติที่สอดคล้องกับสิทธิของคนพิการตามที่ได้ให้สัตยาบันโดยเฉพาะเรื่องการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากภาครัฐ ทางด้านสิทธิการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 กำหนดว่า เมื่อคนพิการเข้ารับการศึกษาในสายอาชีวศึกษามีกฎหมายรองรับได้แก่ ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการว่าด้วยการจัดการอาชีวศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 กำหนดให้สถานศึกษาของรัฐและสถานศึกษาเอกชนที่จัดการอาชีวศึกษาหลักสูตร

ประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาตามความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความต้องการจำเป็นของการตามประเภทตามความพิการ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2556 มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิประโยชน์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ บริการฝึกอาชีพ และบริการจัดหางานจากหน่วยงานภาครัฐตามที่กฎหมายกำหนดได้มากขึ้น ทั้งนี้กฎหมายได้กำหนดให้กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณให้องค์กรคนพิการและทุกภาคส่วนดำเนินการให้บริการส่งเสริมการมีงานทำให้แก่คนพิการ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการขับเคลื่อนกฎหมายและกำกับติดตามด้วยมาตรการเชิงนโยบายที่สำคัญต่างๆ จากสถิติที่ผ่านมาพบว่า คนพิการยังคงไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาและสวัสดิการอันได้จากรัฐบาลอย่างทั่วถึงและยังคงมีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการตั้งแต่โอกาสทางการศึกษาไปจนถึงโอกาสการมีงานทำ ผลสำรวจความพิการของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2560 (Nation statistics, 2018) พบว่า มีผู้พิการในประเทศไทยเพียง 1 ใน 3 ที่ได้เรียนหนังสือ โดยเรียนในระดับประถมศึกษามากที่สุด สาเหตุหลักที่ประชากรพิการปัจจุบันไม่ได้เรียนหนังสือ เนื่องจากปัญหาทางด้านร่างกายและขาดแคลนทุนทรัพย์ สำหรับคนพิการในช่วงอายุ 18-59 ปี มีผู้พิการถึงร้อยละ 59 ที่ไม่มีงานทำ คนพิการที่มีงานทำมีเพียงร้อยละ 41 ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจของตนเอง รองลงมาเป็นลูกจ้างเอกชน และเป็นผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือน ซึ่งมีปัญหาด้านสุขภาพ และการดูแลตนเอง รวมทั้งปัญหาทางจิตใจซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการทำงาน ด้านโอกาสการมีงานทำ สถานประกอบการส่วนใหญ่มีแนวโน้มจะรับคนพิการด้านร่างกายเข้าทำงานมากกว่าคนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การเรียนรู้ พฤติกรรม หรือมีภาวะออทิซึม เนื่องจากคิดว่าบุคคลที่มีความพิการ บกพร่องหรือมีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้และสติปัญญาช่วยเหลือตนเองได้จำกัดและไม่รู้วิธีการสื่อสารหรือทำงานร่วมกับบุคคลเหล่านี้ จึงเกิดความกังวลว่าจะเป็นภาระเมื่อรับเข้า

ทำงาน (Apornratana, 2011; Kongthaworn, 2004;) จากการศึกษาของคณะผู้วิจัยพบว่า ความต้องการพิเศษ ที่กลายเป็นข้อจำกัดทางการศึกษาเพื่อการมีงานทำของ ผู้เรียนที่สำคัญได้แก่ ทักษะการสื่อสารและทักษะสังคม (Hendricks, 2010) ส่วนข้อจำกัดภายนอกได้แก่ ความ คาดหวังที่ไม่เหมาะสมจากสถานที่ทำงานและเพื่อน ร่วมงาน งานวิจัยพบว่าผู้เรียนที่มีภาวะออทิซึมที่เข้ารับ การฝึกอาชีพต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการทำงาน (Job coach) ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ ของตนเองทางด้านจุดเด่นและข้อจำกัดจากผู้สอนที่มีความ รู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะออทิซึม นอกจากนี้ ผู้สอนจะสามารถสอนทักษะที่นอกเหนือจากทักษะทาง วิชาการ กล่าวคือ การสอนทักษะทางสังคมและทักษะการ สื่อสาร ผู้เรียนกลุ่มนี้เมื่อเริ่มเรียนทักษะอาชีพต้องใช้เวลา ฝึกปฏิบัติมากกว่าผู้เรียนทั่วไป และผู้สอนต้องวิเคราะห์ งาน (Task analysis) โดยแบ่งงานเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน และสอนให้ปฏิบัติทีละขั้นตอนจนกว่าจะปฏิบัติได้ด้วย ตัวเอง โดยตระหนักถึงความสนใจและความถนัดของ ผู้เรียน ในด้านทัศนคติและการรับรู้ของผู้สอนต่อผู้เรียน กลุ่มนี้ (Muller, Schuler, Burton, & Yales, 2003) แต่ทั้งนี้พบว่า ผู้สอนมีคาดหวังต่อผู้เรียนที่มีความต้องการ พิเศษต่ำกว่าผู้เรียนทั่วไป (Lombardi, Dougherty, & Monahan, 2018) และเห็นว่าผู้เรียนต้องการความใส่ใจ มากกว่า โดยกลุ่มผู้เรียนที่ทำหายมากที่สุดคือ ผู้เรียน ที่มีปัญหาทางการเรียนรู้และปัญหาพฤติกรรม ผู้สอนเห็น ว่าผู้เรียนควรได้รับการช่วยเหลือโดยการปรับหรือเพิ่ม สิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการทางการศึกษาร่วมกับ การจัดการด้านจัดการด้านพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ ทางสังคม ทั้งนี้พบว่า ผู้สอนจำเป็นจะต้องได้รับความ ช่วยเหลือและสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาหรือ หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในรูปแบบการอบรม พัฒนาครู (Harvey et al., 2007; Harvey & Pellock, 2003) โดยเฉพาะการให้ความรู้กับครูผู้สอนด้านการ พัฒนาทักษะการฝึกอาชีพด้านต่างๆ รวมไปถึงการจัดการหา สื่อการสอน เทคโนโลยีหรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับ บุคคลที่มีความต้องการพิเศษเพื่อเอื้อให้สามารถเข้าร่วม

การฝึกอาชีพที่หลากหลายได้ แม้จะเป็นทักษะอาชีพ ที่ต้องการทักษะที่ยากหรือซับซ้อน เช่น การทำงานใน โรงงานอุตสาหกรรมรถยนต์ เป็นต้น (Malle, Pirttimaa, & Salovitta, 2015)

ในประเทศไทยปัญหาโอกาสการเข้าถึงการศึกษา ของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ พบว่า ผู้เรียนกลุ่มนี้ ถูกละเลยและไม่ได้รับโอกาส มีหน่วยงานภาคเอกชน ได้รวมตัวกันและเสนอแนะให้หน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้เหมาะสมกับปัญหาผู้เรียน ที่พบในปัจจุบัน เช่น การเสนอต่อรัฐบาลในกระทรวง ศึกษาธิการสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ การศึกษาทางเลือก และการศึกษาเพื่อการมีงานทำ สำหรับบุคคลออทิสติกและให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จัดการเรียนร่วมระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาสำหรับ บุคคลออทิสติก และจัดให้มีการวางระบบสนับสนุนคือ ศูนย์บริการนักศึกษาพิการที่ตอบสนองการเรียนรู้ของ บุคคลออทิสติกซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง

โดยสรุป บุคคลที่มีความต้องการพิเศษทาง การเรียนรู้จำนวนไม่น้อยได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่สุดท้ายไม่มีการมีงานทำ และถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งที่เข้าสู่การมีงานทำ กลับออกไป ทำงานไม่ได้อย่างต่อเนื่องยั่งยืน ปัญหาดังกล่าวชัดเจน มากขึ้น ทั้งที่ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายและ นโยบายที่มุ่งเน้นสร้างโอกาสทางการศึกษาและสังคม ที่อยู่ร่วมกัน หน่วยงานด้านการศึกษาได้ตระหนักถึง ปัญหาดังกล่าว แต่ยังคงพบว่าสถานศึกษาขาดระบบการ บริหารจัดการที่ดี และส่งต่อผู้เรียนไปสู่การมีงานทำอย่าง มีประสิทธิภาพ ทางเลือกของผู้เรียนและครอบครัวกลุ่มนี้ ยังคงมีจำกัด งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพและปัญหา ของการจัดการศึกษาในสายอาชีพโดยเฉพาะในวิทยาลัย สารพัดช่างที่มีหลักสูตรทั้งแบบระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียนที่มี ความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้และครอบครัว เพื่อ ให้เกิดความเข้าใจในสภาพปัญหาและความต้องการ

อย่างลึกซึ้ง อันจะนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาในสายอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ในปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการด้านการศึกษาในสายอาชีพของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้และครอบครัว

นิยามศัพท์

การจัดการศึกษาในสายอาชีพเพื่อการมีงานทำ หมายถึง การจัดหลักสูตรฝึกอาชีพระยะสั้นของวิทยาลัยสารพัดช่าง ได้แก่ หลักสูตรเบเกอรี่ หลักสูตรอาหาร หลักสูตรศิลปะประดิษฐ์ หลักสูตรผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด หลักสูตรมัธยมและบาติก หลักสูตรวิจิตรศิลป์ และ หลักสูตรคอมพิวเตอร์ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้เพื่อค้นหาความสนใจและความสามารถและพัฒนาไปสู่อาชีพและการมีงานทำต่อไป

ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ หมายถึง ผู้เรียนที่ได้รับการวินิจฉัยทางการแพทย์หรือทางการศึกษาว่ามีภาวะความบกพร่องด้านใดด้านหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ในงานวิจัยครั้งนี้จะครอบคลุมถึง บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เช่น ภาวะดาวน์ซินโดรม (Down Syndrome) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities) บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ เช่น พฤติกรรมเกร (Conduct Disorder) ภาวะสมาธิสั้น (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) และบุคคลออทิสติก (Autism Spectrum Disorder)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 2 ระยะ

เพื่อรวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ในปัจจุบันและข้อมูลความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียนและครอบครัว มีรายละเอียดแต่ละระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่างในระยะนี้ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารจากวิทยาลัยสารพัดช่างทั้ง 6 แห่ง จำนวน 6 คน กลุ่มที่ 2 ครูผู้สอนจากวิทยาลัยสารพัดช่าง จำนวน 6 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้ปกครองของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ จำนวน 13 คน

เครื่องมือวิจัยระยะนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกตามประเภทของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์สนทนากลุ่มสำหรับผู้บริหาร ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด 20 คำถาม ในประเด็นด้านความพร้อมและประสบการณ์ที่ผ่านของสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ 2) แบบสัมภาษณ์สนทนากลุ่มสำหรับครู ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด 17 คำถาม ในประเด็นด้านหลักสูตรและประสบการณ์ที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ 3) แบบสัมภาษณ์กลุ่มสำหรับผู้ปกครอง ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด 17 คำถาม ในประเด็น ความพร้อม ความสนใจ ความถนัด ความสามารถในปัจจุบันและความต้องการของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้และครอบครัวต่อการศึกษายาอาชีพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยคณะผู้วิจัย ดำเนินการสัมภาษณ์สนทนากลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้เวลาประมาณ 120 นาทีต่อกลุ่ม คณะผู้วิจัยจัดบันทึกระหว่างการสนทนากลุ่มและขออนุญาตตัวอย่างวิจัยทำการบันทึกเสียงเพื่อเตรียมพร้อมในการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 2 การจัดฝึกประสบการณ์ทดลองเรียนในหลักสูตรฝึกอาชีพระยะสั้นสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้

กลุ่มตัวอย่างในระยะนี้ประกอบด้วย ครูผู้สอนจำนวน 2 คน ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการ

เรียนรู้อีกรุ่น จำนวน 15 คน ช่วงอายุระหว่าง 15-25 ปี และ ผู้ปกครองของผู้เรียนแต่ละคน จำนวน 15 คน รวมทั้งหมด 32 คน

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสังเกต พฤติกรรมการสอนของครูระหว่างการทดลองเรียน เป็น แบบบันทึกปลายเปิดประกอบด้วย 4 ประเด็นหลักได้แก่ ข้อมูลทั่วไปในชั้นเรียน การดำเนินการจัดการเรียนรู้อ การวัดและประเมินผล บันทึกหลังสอน และ 2) แบบ บันทึกที่การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ เป็นแบบบันทึกปลายเปิดประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ พฤติกรรมทาง วิชาการของผู้เรียน พฤติกรรมทางสังคมของผู้เรียน และ พฤติกรรมอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชั้นเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยคณะ ผู้วิจัย เริ่มจากผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษลงทะเบียน เข้าเรียนหลักสูตรฝึกอาชีพพระยะสั้นจำนวน 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรอาหารและขนม และหลักสูตรคอมพิวเตอร์ มีระยะเวลาเรียนตลอดหลักสูตร หลักสูตรละ 15 ชั่วโมง เรียนวันละ 3 ชั่วโมง เป็นเวลา 5 วัน ในแต่ละครั้ง คณะผู้วิจัยดำเนินการเข้าสังเกตพฤติกรรมการสอนและ พฤติกรรมการเรียนรู้ของตัวอย่างวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย คณะผู้วิจัยใช้การ วิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยดำเนินการถอดเทปการสนทนา กลุ่มของแต่ละกลุ่มและจัดเตรียมแบบสังเกตพฤติกรรมการสอนและแบบบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร จากนั้นดำเนินการ ลงรหัส (coding) และจัดหมวดหมู่และประเด็นหลัก (categorizing) เพื่อวิเคราะห์สรุปตามประเด็นที่ค้นพบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้ (1) สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาในสายอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ด้านอาชีพ และ (2) ความต้องการด้านการศึกษาในสายอาชีพของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้และ ครอบครัว

1) สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาในสายอาชีพ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการ เรียนรู้ด้านอาชีพ

1.1 ด้านหลักสูตร พบว่าปัจจัยเอื้อที่พบในด้าน หลักสูตร ได้แก่ การที่วิทยาลัยสารพัดช่างมีศักยภาพ และงบประมาณในการเปิดหลักสูตรฝึกอาชีพพระยะสั้น ที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ทำให้ผู้สอนสามารถ ปรับแนวการจัดการเรียนการสอนได้ตรงตาม ความต้องการพิเศษของผู้เรียนและท้องถิ่นได้ หาก ผู้เรียนและครอบครัวมีความประสงค์จะเทียบโอน วุฒิการศึกษาก็สามารถที่จะเรียนสะสมหน่วยกิตได้ ส่วนปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ การที่หลักสูตรฝึกอาชีพ ที่จัดขึ้นมุ่งสอนทักษะเพียงบางทักษะ เช่น ด้านธุรกิจ ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ไม่ครบทุกทักษะหรือลักษณะงาน ที่จะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง จึงไม่ได้ เป็นหลักสูตรที่มุ่งสู่การมีงานทำอย่างแท้จริง นอกจากนี้ บริบทของหลักสูตรระดับประกาศนียบัตร (ปวช.) มีวิชาบังคับที่ต้องเก็บหน่วยกิตให้ครบเพื่อให้สำเร็จ การศึกษาตามระเบียบ หลักสูตรดังกล่าวจะมีความยืดหยุ่น น้อยกว่าในด้านการปรับปรุงสำหรับผู้เรียนกลุ่มนี้ ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“วิทยาลัยมีหลักสูตร 40-50 วิชา บางครั้ง มีที่เราออกไปสอนตามหน่วยงาน เช่น โรงเรียน ชุมชน เรือนจำ อย่างทางเรือนจำจะบอกว่าอยากได้อะไร”

อาจารย์วิทยาลัยสารพัดช่าง A

1.2 ด้านสมรรถนะครูและเทคนิควิธีการจัด การเรียนการสอน พบว่า ครูในวิทยาลัยสารพัดช่าง มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนสายอาชีพเน้นทักษะและ อาชีพ สามารถสอนทักษะอาชีพต่างๆ ได้หลากหลาย และมีความคุ้นเคยกับผู้เรียนที่มีความต้องการที่ หลากหลาย ครูส่วนใหญ่สอนวิชาได้หลายแขนง มีวิธีการ สอนที่สอดคล้องกับการสอนผู้เรียนที่มีความต้องการ พิเศษ เช่น การย้ายชั่วโมง การกระตุ้นเตือน ทั้งนี้พบว่า ครูบางคนยังขาดการพัฒนาทักษะด้านเทคนิคการจัด การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความต้องการพิเศษของ ผู้เรียน เช่น การจัดการพฤติกรรมและอารมณ์ของผู้เรียน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกที่มีต่อผู้เรียน

กลุ่มนี้ให้ผู้เรียนคนอื่นๆ แม้ว่าในด้านทัศนคติจะพบว่า ครูส่วนใหญ่เชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนและพัฒนาได้ อีกทั้งยังคำนึงถึงกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่ยังคงขาดความเข้าใจในความแตกต่างเฉพาะบุคคลและความต้องการพิเศษเฉพาะ โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมและอารมณ์ และด้านทักษะการเรียนรู้ ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“ส่วนใหญ่เขา (ผู้เรียนฯ) รับผิดชอบนะ แต่อาจจะลืม ต้องมีทบทวน ย้ำซ้ำๆ ไปมาบ่อยๆ เพื่อให้เขามีความมั่นใจก่อนแล้วค่อยไปขึ้นเรื่องอื่น”

อาจารย์วิทยาลัยสารพัดช่าง C

นอกจากนี้พบปัจจัยที่เอื้อให้ครูสามารถสอนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ ประสบการณ์และความคุ้นเคยกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยครูที่มีประสบการณ์สอนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษมาบ้างจะสามารถนำทักษะและประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ได้ ประกอบกับ มีใจเมตตา รักและเข้าใจข้อจำกัดของผู้เรียนแม้จะมีปัญหาด้านการสื่อสาร ทั้งนี้พบว่า ตัวอย่างวิจัยครูในครั้งนี้นั้นส่วนใหญ่ยังมีประสบการณ์สอนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ค่อนข้างน้อยหรือไม่แน่ใจเกี่ยวกับวิธีการสอนที่เหมาะสม และขาดความเข้าใจในการปรับหลักสูตรด้านการฝึกอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน อย่างไรก็ตามพบว่าการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ทำให้ครูผู้สอนได้รับประโยชน์ในการพัฒนาตนเองด้านทัศนคติ ความรู้และทักษะโดยปริยาย

“ตอนแรกก็ไม่รู้จะสอนยังไง แต่พอต้องสอนก็ค่อยๆ เรียนรู้เทคนิคไปเรื่อยๆ อันนี้ใช้ได้ อันนี้ใช้ไม่ได้แบบงูๆ ปลาๆ แต่ก็รู้ว่าที่ทำไมมันใช่หรือไม่ใช่”

อาจารย์วิทยาลัยสารพัดช่าง B

“ต้องมีพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือ พี่เลี้ยงประกบคอยดูแลระหว่างการเรียนการสอน จะได้ว่าถ้าผู้เรียนมีอาการหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขึ้นมาจะต้องรับมือหรือมีวิธีอย่างไร”

อาจารย์วิทยาลัยสารพัดช่าง D

1.3 ด้านระบบสนับสนุนทางการศึกษา พบว่า สอศ. มีนโยบายรับคนพิการเข้าศึกษาในสถานศึกษา

เพื่อฝึกอาชีพ และทัศนคติของผู้บริหารและครูเป็นเชิงบวกต่อการรับคนพิการเข้าศึกษา อีกทั้งมีโครงสร้างของระบบศูนย์ดูแลสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาพิการ หรือ Disability Support Service: DSS รวมทั้งมีระบบสารสนเทศที่รวบรวมข้อมูลของนักศึกษาพิการในสถานศึกษาบางแห่ง ทั้งนี้ยังไม่พบว่ามีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) หรือระบบการให้บริการจัดช่วงเชื่อมต่อเป็นเฉพาะบุคคล ศูนย์ดูแลสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาพิการมีโครงสร้างระบบบริหารที่ยังไม่ชัดเจน พบว่า ปัจจุบันงบประมาณที่สนับสนุนการศึกษาของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในสายอาชีพยังคงไม่ต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง ประกอบกับระบบข้อมูลเชิงสถิติยังไม่ชัดเจน และยังมีปัญหาในการของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ จึงต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ยังพบว่าการให้บริการจัดช่วงเชื่อมต่อนั้นไม่ได้มีการดำเนินการจัดทำเป็นแผนการจัดช่วงเชื่อมต่อ (Individualized Transition Plan: ITP) อย่างเป็นทางการ โดยปัญหาเกิดจากขาดบุคลากรที่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานกับคนพิการ มีข้อจำกัดในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ รวมไปถึงงบประมาณในการปรับปรุงสถานที่ การดูแลผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษไม่ครอบคลุมทุกประเภทความบกพร่องพิการ และขาดความชัดเจนในการบริหารงาน ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“ศูนย์ DSS ของเรา..มีหน้าที่สนับสนุนดูแลและช่วยเหลือนักศึกษาผู้พิการหรือด้อยโอกาส..ผู้พิการสามารถเข้ามาติดต่อสอบถามเพื่อขอความช่วยเหลือได้ แต่ปัญหาคือโครงสร้างของแผน DSS นั้นยังไม่ชัดเจนว่าจะวางไว้ในฝ่ายใด จึงวางไว้ในฝ่ายบริหารก่อน”

อาจารย์ประจำศูนย์ DSS

1.4 ด้านโครงสร้างเชิงระบบและบทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่าย พบประเด็นแบ่งออกได้ ดังนี้

1) ด้านโครงสร้างเชิงรุก หมายถึง การสร้างโอกาสทางอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในสายอาชีพเพื่อการมีงานทำในด้านที่สำคัญ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม

และด้านการมีงานทำ พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนยังมีข้อจำกัดในด้านความช่วยเหลือและส่งต่อบุคคลที่มีความต้องการพิเศษตั้งแต่แรกเกิดจนมีอาชีพ แม้ว่าจะมีการกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่รับผิดชอบแต่ละด้านอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติเป้าหมายและวิสัยทัศน์ในการดำเนินการช่วยเหลือทางการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับบุคคลกลุ่มนี้ ยังไม่เป็นที่อันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวคือ ยังขาดการบูรณาการข้อมูลและการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงาน ทั้งนี้พบว่า มีสถานประกอบการที่ต้องการรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษเข้าทำงาน แต่มีข้อจำกัดด้านความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของบุคคลที่มีความต้องการพิเศษโดยเฉพาะทางด้านการเรียนรู้และพฤติกรรมที่ไม่เห็นเด่นชัด ทำให้มีข้อจำกัดในการรับบริการและการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) **ด้านโครงสร้างเชิงรับ** หมายถึง การดำเนินงานทั้งจัดระบบงานจัดระบบคนและจัดสรรงบประมาณเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการเรียนการสอนในสายอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษจากข้อมูลวิจัยครั้งนี้พบว่า (1) การจัดงาน หรือการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภายในของ สอศ. ในด้านระบบสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษยังไม่ชัดเจน แม้ว่าจะมีหน่วยงานและสถานศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้นำร่องตามภูมิภาค แต่ยังขาดการศึกษาผลของความสำเร็จ และระบบการสื่อสารข้อมูลการประสานงานภายในองค์กรยังมีข้อจำกัด (2) การจัดคน หรือการกำหนดบทบาทหน้าที่ของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องยังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะผู้ปกครองและครอบครัวของบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอาชีพและจัดหางาน และสถานประกอบการภาคเอกชน และ (3) การจัดสรรงบประมาณ กล่าวคืองบประมาณที่สนับสนุนการศึกษาของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษยังขาดความต่อเนื่องในด้านของการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านการจัดสภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา และความช่วยเหลือ

จากหน่วยงานภายนอกในการให้การสนับสนุนทางการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการของบประมาณการสนับสนุนจากภาครัฐ

2) ความต้องการด้านการศึกษาในสายอาชีพของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้และครอบครัว

ประเด็นที่พบสรุปได้จากการสนทนากลุ่มแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ ความคาดหวังของครอบครัวต่อหลักสูตรการฝึกอาชีพเพื่อการมีงานทำ และ ความต้องการของผู้ปกครองต่อการจัดหลักสูตรการฝึกอาชีพเพื่อการมีงานทำ โดยสรุปได้ดังนี้

1) **ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไป** พบว่า ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้และครอบครัวต้องการโอกาสได้เรียนรู้ในสังคมร่วมกับคนทั่วไป โดยมีการปรับสภาพแวดล้อมทางการเรียนอย่างเหมาะสม สิ่งที่เป็นกังวลได้แก่ การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมกับวิทยาลัยรวมถึงเพื่อนในชั้นเรียน และการเดินทางไปสถานศึกษา ทักษะการสื่อสารที่อาจจะมีข้อจำกัดในการแสดงความต้องการแก่ผู้สอนหรือบุคคลรอบข้าง หรือไม่สามารถติดต่อบทสนทนาได้

2) **ด้านหลักสูตร** พบว่า หลักสูตรเนื้อหาที่พัฒนาทักษะอาชีพควรมุ่งให้ผู้เรียนและครอบครัวนำไปใช้ประกอบอาชีพได้จริง และใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่เน้นวิชาการ โดยมีเงื่อนไขการเข้าเรียนที่ไม่ซับซ้อนและไม่ต้องการประเมินวุฒิ ลักษณะหลักสูตรที่เหมาะสมควรสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนและผู้เรียนมีศักยภาพที่จะทำได้ดี มุ่งเน้นพัฒนาทักษะอาชีพอย่างถูกต้อง และควรเป็นหลักสูตรที่สามารถเรียนร่วมกับหลักสูตรสามัญ (ทวิภาคี) นอกจากนี้ควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐหรือสถานประกอบการเอกชน เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกงานจริง และนำทักษะไปใช้งานจริง

“ต้องการให้หลักสูตรที่เน้นพัฒนาทักษะอาชีพไปทำงานได้จริง และถ้าทำได้ควรเป็นหลักสูตรที่สามารถเรียนร่วมกับหลักสูตรสามัญ ที่เค้าเรียกว่าทวิภาคี”

ผู้ปกครอง A

“ถ้าสมมติเด็ก (ผู้เรียน) เข้ามาเรียนแล้วพบว่าไม่ชอบหรือไม่ถนัด ก็ควรมีการเปิดโอกาสให้เขาเปลี่ยนหลักสูตรได้ และจะดีมากถ้าทางวิทยาลัยแจ้งเนื้อหาหลักสูตรภาพรวมแบบคร่าวๆ กับผู้ปกครองให้ทราบก่อน เพื่อจะเตรียมพร้อมอธิบายกับผู้เรียนก่อนว่าจะต้องเจออะไรบ้างหรือเรียนในลักษณะใดบ้าง”

ผู้ปกครอง C

นอกจากนี้ควรมีประกาศนียบัตรรับรองเพื่อนำไปใช้ในการทำงานในหน่วยงานต่างๆ และเห็นว่า ควรมีการตั้งหน่วยงานที่มีผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความช่วยเหลือด้านอารมณ์ของผู้เรียนระหว่างเรียน เช่น นักจิตวิทยา ครูการศึกษาพิเศษ เป็นต้น หรือยังมีความจำเป็นที่หน่วยงานที่จัดการศึกษาต้องพิจารณาอัตราสำหรับครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ สิ่งที่เป็นกังวลได้แก่ การสนับสนุนทางการศึกษาว่าจะไปอย่างต่อเนื่องหรือไม่ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน อาจจะมีโอกาสเกิดขึ้นหากการจัดหลักสูตรและเนื้อหาที่ยากเกินความสามารถของผู้เรียน นอกจากนี้หากต้องการมีงานทำอย่างยั่งยืนผู้เรียนและครอบครัวเห็นว่าจำเป็นจะต้องได้รับการช่วยเหลือพัฒนาทักษะทั้งทักษะการทำงานและอาชีพ

3) การจัดการเรียนการสอน ความต้องการที่พบด้านการจัดการเรียนการสอนในการวิจัยครั้งนี้คือ ทางเลือกด้านเวลาเรียน โดยมีการจัดตารางที่ชัดเจน แต่สามารถยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้ การจัดชั้นเรียนที่เหมาะสมอาจจัดแยกจากผู้เรียนทั่วไป หรือใช้วิธีสอนเฉพาะบุคคล ควรมีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individual Education Program : IEP) ให้กับผู้เรียนเช่นเดียวกับในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยครูผู้สอนควรมีการศึกษาสังเกตผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประเมินผลตามความเป็นจริง โดยมีเกณฑ์ที่ชัดเจน แต่ในขณะเดียวกันต้องการให้เกณฑ์นั้นมีความยืดหยุ่นปรับได้ตามศักยภาพของผู้เรียน จำนวนครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องเป็นการสอนแบบตัวต่อตัว แต่ทางสถานศึกษาอาจจะจัดอัตราส่วนเป็นครู 1 คน ต่อ ผู้เรียน 4-5 คน สิ่งที่เป็นกังวลมากที่สุดได้แก่ อุปสรรคข้อจำกัดในการสื่อสารของผู้เรียนที่อาจจะ

ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ เช่น การแสดงความต้องการแก่ผู้สอนหรือบุคคลรอบข้าง หรือ ปัญหาการสื่อสารที่ผู้เรียนอาจไม่สามารถโต้ตอบสนทนาได้ รวมไปถึงปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น การแสดงออกที่ก้าวร้าวรุนแรงที่อาจจะมีโอกาสเกิดขึ้นเมื่อเผชิญกับกิจกรรมในชั้นเรียนที่ยากเกินไป

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยแบ่งได้เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นด้านหลักสูตร ประเด็นด้านสมรรถนะครู และเทคนิคการจัดการเรียนการสอน ด้านระบบสนับสนุนทางการศึกษา และ ด้านโครงสร้างเชิงระบบและบทบาทภาคีเครือข่าย ดังนี้

ประเด็นด้านหลักสูตร พบว่า หลักสูตรที่ต้องการของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้เป็นการวางแผนการฝึกอาชีพที่สะท้อนภาพอนาคตของครอบครัวและชุมชนตนเองอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล หลักสูตรการฝึกอาชีพระยะสั้นจึงมีความเหมาะสมเนื่องจากมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่ศึกษาถึงโปรแกรมการฝึกอาชีพสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ว่า ควรใช้พื้นฐานจากงานอาชีพที่บุคคลสนใจหรือมีความถนัดและครอบครัวหรือชุมชนสนับสนุนโดยมุ่งเน้นการฝึกอาชีพที่ทำได้จริงฝึกโดยใช้ระยะเวลาไม่มากแต่สามารถนำทักษะกลับไปสู่การทำงานหรือสร้างงานในชุมชนของตนเองได้ (Sawangsri, 2007) สอดคล้องกับ Malle et al. (2015) ที่พบว่าไม่มีเกณฑ์ที่แน่ชัดที่ระบุว่าความต้องการพิเศษประเภทใดเหมาะสมกับอาชีพ หรือ งานใด แม้ว่าในทัศนคติของครูผู้สอนการอาชีพมักจะสรุปว่า ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษไม่เหมาะสมที่จะรับการฝึกอาชีพที่ต้องการทักษะที่ยาก (hard skills) เช่น การประกอบชิ้นส่วนรถยนต์ งานก่อสร้าง หรือ ไฟฟ้า ดังนั้นหลักสูตรการฝึกอาชีพจึงจะต้องมีความยืดหยุ่นให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้มีการทดลองทำงาน โดยมีการช่วยเหลือและติดตามผลระหว่างการทำงานและเปิดโอกาสให้ทำงานได้หลากหลายในอนาคต

(Yusof, Ali, & Salleh, 2015) นอกจากนี้พบว่า การที่บุคคลจะมีงานทำและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญคือการจัดการบริการช่วงเชื่อมต่อ หรือ transition จากสถานศึกษาสู่การมีงานทำเพื่อเตรียมความพร้อมด้านทักษะอาชีพและทักษะการทำงาน พื้นฐานไปจนถึงการวางเป้าหมายของการทำงานอย่าง มั่นคงและยั่งยืนสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ เป็นเฉพาะบุคคลที่จัดให้โดยสถานศึกษาและติดตาม อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง (Glover, 2019; Lee & Carter, 2012; Wehman, Chan, Ditchman & Kang, 2014) สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและครอบครัว ที่ต้องการให้มีการให้บริการทางการศึกษาพิเศษเพื่อ ช่วยเหลือวางแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลและแผนการ ส่งต่อเฉพาะบุคคลให้กับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

อย่างไรก็ตามปัจจัยอุปสรรคที่พบคือ หลักสูตร ที่จัดขึ้นของอาชีพศึกษายังไม่ตอบโจทย์ด้านการมีงานทำ อย่างแท้จริง ข้อจำกัดได้แก่ การที่หลักสูตรไม่สามารถ ฝึกได้ครบทุกทักษะอาชีพ เช่น ทักษะอาชีพที่มีความ ยากและซับซ้อน หรืออันตราย และ ทักษะการทำงาน เช่น ทักษะสังคม หรือ ทักษะการสร้างแรงจูงใจตนเอง (Wehman et al., 2014) นอกจากนี้ยังพบว่า แม้ หลักสูตรจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกลุ่มนี้ฝึกอาชีพบน พื้นฐานของวัฒนธรรมที่มีความเมตตาสงสาร และอบอุ่น ผู้พิการ หลักสูตรส่วนใหญ่เป็นลักษณะโปรแกรมสำเร็จรูป ที่จัดตั้งขึ้นตามความสามารถของผู้สอน และศูนย์หรือ ชุมชน มีการกำหนดว่า ความบกพร่องประเภทไหนควร ประกอบอาชีพใดซึ่งมีแนวโน้มที่จะประเมินความสามารถ ของผู้เรียนต่ำกว่าความเป็นจริง สอดคล้องกับ Harvey and Pellock (2003) และ Lombardi et al. (2018) ที่พบว่า สังคมทัศนคติต่อผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ แตกต่างจากผู้เรียนทั่วไป เนื่องจากการรับรู้เกี่ยวกับ การตีตราความบกพร่องพิการ (disability label) และมีแนวโน้มจะเชื่อว่า ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีข้อจำกัดเมื่อเทียบกับผู้เรียนทั่วไปหรือมีความบกพร่อง พิการประเภทอื่น สามารถประกอบอาชีพที่ใช้ทักษะ ง่ายๆ ไม่ซับซ้อนและค่าจ้างถูกได้เท่านั้น

ประเด็นด้านสมรรถนะครูและเทคนิคการ จัดการเรียนการสอน พบว่า ครูมีความเชี่ยวชาญด้าน การสอนและจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสอน ที่สอดคล้องกับวิธีการที่มีงานวิจัยรองรับว่าเหมาะสม กับการสอนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทางการ เรียนรู้ เช่น ย้ำซ้ำทวน และกระตุ้นเตือนในรูปแบบต่างๆ (Alberto & Troutman, 2013) แต่พบว่าครูผู้สอนบาง คนยังขาดการพัฒนาทักษะด้านการจัดการพฤติกรรม และอารมณ์อย่างเป็นระบบโดยเฉพาะแนวทางที่มีงาน วิจัยรองรับในปัจจุบัน เช่น การจัดการชั้นเรียนโดยเน้น การจัดสภาพแวดล้อมเชิงบวก (Arthur-Kelly, Lyons & Butterfield, 2006) ในด้านทัศนคติแม้ว่างานวิจัยครั้งนี้ จะพบว่า ครูส่วนใหญ่เชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนและ พัฒนาได้ แต่ยังคงมีประสบการณ์การสอนผู้เรียนกลุ่มนี้ ค่อนข้างน้อย และยังคงขาดความเข้าใจในความแตกต่าง เฉพาะบุคคลและลักษณะความต้องการพิเศษเฉพาะ ของผู้เรียนโดยเฉพาะด้านพฤติกรรมและอารมณ์ของ ผู้เรียน จึงไม่มั่นใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอน ที่เหมาะสม หรือสื่อการสอน รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนกลุ่มนี้ สอดคล้องกับงานวิจัย ที่ผ่านมามีพบว่า ครูผู้สอนสายอาชีพขาดความเข้าใจในการ ปรับหลักสูตรด้านการฝึกอาชีพและใช้เทคนิคการจัดการ เรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ ของผู้เรียน เช่น เชื่อว่าควรจัดพฤติกรรมให้กับผู้เรียน ทุกคนที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีภาวะออทิซึม หรือต้องการ จะให้มีเพื่อนช่วยเหลือทางการเรียนสำหรับผู้เรียนพร่อง ทางสติปัญญาเท่านั้น (Harvey et al., 2007; Harvey & Pellock, 2003; Muller et al., 2003) ในขณะที่ปัจจุบัน พบว่าผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักจะ ขาดโอกาสเข้าถึงการทำงานอย่างต่อเนื่อง ขาดการ สนับสนุนด้านทักษะทางอาชีพเมื่อเปรียบเทียบกับ ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษด้านอื่นๆ หรือให้เข้าร่วม โปรแกรม หรือโครงการฝึกอาชีพ เฉพาะทางบางเฉพาะ อาชีพที่ง่าย ไม่ซับซ้อน แต่ไม่มีการวางแผนเส้นทางอาชีพ อย่างต่อเนื่อง (Lombardi et al., 2018)

ประเด็นด้านระบบสนับสนุนทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่าประเด็นปัจจัยเพื่อได้แก่ การที่ สอศ.

มีนโยบายจัดตั้งศูนย์รับผู้เรียนตามภูมิภาคและแผนการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนแก่การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่พิการและมีความต้องการพิเศษ แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายของผู้บริหารที่สอดคล้องกับแนวคิดและแนวทางระดับนานาชาติสู่การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม หรือ Inclusive Education (UNESCO, 2001; Autism parent assembly, 2013) แต่ทั้งนี้พบปัจจัยอุปสรรคที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาและข้อเสนอเชิงนโยบายที่หน่วยงานเอกชนเสนอต่อรัฐบาล ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในสายอาชีพเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง (Autism parent assembly, 2013) โดยพบว่างบประมาณในการเปิดหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพปัจจุบันวิทยาลัยสารพัดช่างยังไม่มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ งบประมาณที่ได้รับจัดสรรเป็นงบประมาณพิเศษ รวมถึงการเตรียมความพร้อมประกอบอาชีพหรือทำงานในสถานประกอบการของบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

ประเด็นด้านโครงสร้างเชิงระบบและบทบาทภาคีเครือข่าย ในด้านของระบบการจัดการเชิงรุก (สร้างโอกาสการศึกษาเพื่อการมีงานทำ) และเชิงรับ (เตรียมความพร้อมปรับสถานศึกษาให้เป็นการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม) พบว่า สอศ. มีการดำเนินงานในระดับนโยบาย ด้านการบริหารจัดการเชิงรุกการสร้างโอกาสทางอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ในด้านที่สำคัญ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม และด้านการมีงานทำ ซึ่งพบว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนยังมีข้อจำกัด ในด้านความช่วยเหลือและส่งต่อบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ตั้งแต่แรกเกิดจนมีอาชีพและมีงานทำ แม้ว่าจะมีการกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่รับผิดชอบแต่ละด้านอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติเป้าหมายและวิสัยทัศน์ในการดำเนินการช่วยเหลือทางการศึกษาเพื่อ

อาชีพยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน งานวิจัยพบประเด็นที่สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาคือ หลักสูตรฝึกอบรมอาชีพเป็นลักษณะของโปรแกรมสำเร็จรูปที่จัดขึ้นตามความสามารถของผู้สอน ความต้องการและความเป็นไปได้ของศูนย์ชุมชน ขาดการทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น “ขาดเจ้าภาพหลัก” (Autism parent assembly, 2013) และเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ จึงทำให้เกิดปัญหาความต้องการไม่สอดคล้องกับครอบครัวคนพิการ รวมไปถึงขาดการติดตามประเมินผลและความยั่งยืนทางด้านนโยบาย ไม่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตอย่างอิสระได้จริง สอดคล้องกับกรณีที่พบในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางด้านอาชีพสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษที่ผ่านมา (Lombardi et al., 2018)

โดยสรุปงานวิจัยครั้งนี้พบว่าหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นมีแนวโน้มที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ บุคลากรครูยังคงต้องการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มผู้เรียนนี้รวมถึงการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม การทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งเชิงรุกและเชิงรับยังขาดการบูรณาการเพื่อนำไปสู่การมีงานทำและการดำรงชีวิตอย่างอิสระได้จริง นอกจากนี้งานวิจัยนี้พบว่าแม้ผู้เรียนและครอบครัวมีความวิตกกังวลเรื่องการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม แต่ยังคงต้องการโอกาสเรียนร่วมกับผู้อื่นและสามารถนำไปสู่การประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

คณะผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปใน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านโครงสร้างเชิงระบบ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ

1. ควรศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของบุคคลที่มีความต้องการพิเศษโดยเน้นการให้การช่วยเหลือ (Intervention)

ในรูปแบบของโปรแกรมฟื้นฟูศักยภาพด้านอาชีพ (Vocational rehabilitation) และในรูปแบบสถานศึกษา (School-based) เนื่องจากงานวิจัยลักษณะดังกล่าวในประเทศไทยมีจำนวนจำกัด งานวิจัยส่วนใหญ่ที่พบเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจ้างงาน และพัฒนาบทบาทหน้าที่ด้านการจ้างงาน

2. ควรศึกษาและวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความต้องการในสายอาชีพ ความต้องการพิเศษ และความสามารถ โดยทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและนักสหวิชาชีพอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางด้านหลักสูตรและการจัดการสอน ด้านการแนะแนวรวมถึงด้านสาธารณสุข

ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา

ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน และผู้ให้บริการสนับสนุนทางการศึกษาใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการคัดกรองและการจัดการสอน 2) ทักษะการจัดการเรียนการสอน การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและการทำงานร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 3) การส่งเสริมทัศนคติเชิงบวก

ด้านโครงสร้างเชิงระบบ

1. ควรมีการวิจัยขยายผลเกี่ยวกับกลไกเชิง

ระบบการบริการสนับสนุนทางการศึกษาเพื่ออาชีพ และการมีงานทำสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยอาจทำวิจัยเชิงพื้นที่ ในพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงเป็นฐานการวิจัย

2. เนื่องจากการแบ่งประเภทของคนพิการ และความต้องการจำเป็นพิเศษยังไม่ชัดเจน การศึกษาวิจัยในอนาคตจึงควรมีการประชุมกลุ่มย่อยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาและสาธารณสุข รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อหาความชัดเจนของข้อมูล คนพิการมีสิทธิเข้ารับบริการทางการศึกษาและสาธารณสุข

3. ควรมีการศึกษาและคำนวณต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภทซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเป็นฐานการขอสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลได้อย่างเป็นระบบ

4. ควรมีการศึกษาโครงสร้างเชิงระบบเรื่องการทำงานเป็นเครือข่ายบูรณาการการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและแบ่งบทบาทหน้าที่และจัดให้มีเจ้าภาพที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- Alberto, P. A., & Troutman, A. C. (2013). *Applied behavior analysis for teachers*. (9th ed.). New Jersey, NJ: Pearson.
- Apornratana, I. (2011). *A study on problems and needs of people with mental retardation on vocation training* (Master's Thesis). Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Arthur-Kelly, M., Lyons, G., & Butterfield, (2006). *Classroom management: Creating positive learning environments* (3rd. ed). South Melbourne: Thomson.
- Autism parent assembly. (2013, September). Operating the strategic of life quality development for disabled people. In administrator of department of empowerment of persons with disabilities (chair), *Workshop on issue operating the strategic of life quality development for disabled people to act*, Bangkok.
- Glover, S. (2019). *College and career transition: A bridge to postsecondary success for high school special needs students* (Doctoral dissertation, California State University, Long Beach).
- Harvey, M. W., Cotton, S. E., & Koch, K. R. (2007). Indiana Secondary CTE Instructors' perceptions of program expectations, modifications, accommodations, and postsecondary outcomes for students with disabilities. *Journal for Vocational Special Needs Education*, 29(2), 16-32.

- Harvey, M. W., & Pellock, C. (2003). Influences of student educational labels, behaviors and learning characteristics as perceived by Pennsylvania secondary career and technical educators: A case study approach. *The journal for Vocational Special Needs Education*, 25, 30-41.
- Hendricks, D. (2010). Employment and adults with autism spectrum disorders: Challenges and strategies for success. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 32(2), 125-134.
- Indu, M. A., & Barki, B. G. (2012). A Study to integrate the differently abled through Technical and Vocation Education in the Polytechnic Colleges in Souther! Region of India. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 2(5), 304-311.
- Kongthaworn, J. (2004). *The possibility of hiring persons with disabilities in Mitsubishi Motor Thailand*. Bangkok: Thammasat University.
- Lee, G. K., & Carter, E. W. (2012). Preparing transition age students with high functioning autism spectrum disorders for meaningful work. *Psychology in the Schools*, 49(10), 988-1000.
- Lombardi, A. R., Dougherty, S. M., & Monahan, J. (2018). Students with intellectual disabilities and career and technical education opportunities: A systematic literature review. *Journal of Disability Policy Studies*, 29(2), 82-96.
- Malle, A. Y., Pirttimaa, R., & Saloviita, T. (2015). Inclusion of students with disabilities in formal vocational education programs in Ethiopia. *International journal of special education*, 30(2).
- Miesera, S., & Gebhardt, M. (2018). Inclusive vocational schools in Canada and Germany. A comparison of vocational pre-service teachers' attitudes, self-efficacy and experiences towards inclusive education. *European Journal of Special Needs Education*, 33(5), 707-722.
- Müller, E., Schuler, A., Burton, B. A., & Yates, G. B. (2003). Meeting the vocational support needs of individuals with Asperger Syndrome and other autism spectrum disabilities. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 18(3), 163-175.
- Nation statistics. (2018). *The survey result of person with disabilities*. Bangkok: Nation statistics.
- Sawangsi, S. (2007). Vocation promotion for mentally retarded persons of Lopburipanyanukul school. *Journal of Ratchasuda College for research and development of persons with disabilities*, 3(1), 46-58.
- UNESCO. (2001). Open file on Inclusive Education: Support materials for managers and administrators. UNESCO; Paris.
- United Nations. (2006). Convention on the Right of Persons with Disabillities (CRPD).available: <http://un.org/development/desa/disabillities/convention-on-the-right-of-persons-with-disabillities.html>. Retrieved 8 June 2015.
- Wehman, P., Chan, F., Ditchman, N., & Kang, H. J. (2014). Effect of supported employment on vocational rehabilitation outcomes of transition-age youth with intellectual and developmental disabilities: A case control study. *Intellectual and developmental disabilities*, 52(4), 296-310.
- Yusof, A. M., Ali, M. M., & Salleh, A. M. (2015). Youth workers with disabilities: The views of employers in Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 204, 105-113.